

Keresztury Dezső 70 éves

Aki ismeri Keresztury Ady-tanulmányát, Schöpflin-portróját, Batsányi-méltatását vagy Festetich-arcképét — hogy találomra említsünk néhányat —, az nemcsak azt tudja, hogy van e tudósegénységnek egy olyan vonása, amely sajátos szint, különös jellegzetességet, egyedi értéket kölcsönöz neki kortársai között. A művek velős értelmezése tulajdona másoknak is pályatársai körében; filológiát is művelnek sokan vele egy színvonalon; a Duna-menti népek irodalmának összehasonlításában is otthonosak mellette jó néhányan; a német irodalomnak is vannak hozzá hasonló benső ismerői. S ha nem is elegendő, de azért akadnak számosan, akik tudásukat éppoly nagy igényűen, éppoly szép szabatoságú előadással tudják a nevelés különböző ágazatainak szolgálatába állítani, mint ő.

Egy valamiben azonban alighanem az első, ha nem is egyedüli Keresztury kortársai között. Az irodalomtörténet kultúrhistoriai részének ama területe ez, amely a mű születését szinte legközelebről érinti. A különböző rétegek életformájának belső atmoszférája. Az utolsó kétszáz esztendőttől, főként a XX. századot e szempontból alig ismeri s tudja valaki jobban földézni, mint Keresztury Dezső.

Tevékenységének gazdag szerteágazása valamiképpen mindig kapcsolatba is hozható e sajátosságával. Ráéreztek, úgy látszik, erre az erősségére kortársai, s ráértett ő maga is. Nagyszabású irodalmi kiállításai, amelyekhez hasonló történeti hűségűt és érzékletesen telt légkörtűt addig még nem nézhetett magyar múzeumlátogató, biztos értéktételről s arányérzékéről bizonyító irodalom- és zenetörténeti képeskönyvei, sokrétűen föltáró s egyértelműen eligazító művészettörténeti tanulmányai mind erről a sajátos képességéről, erről az egyéni többletéről tanúskodnak. S valójában miniszterségének értékes eredményei is hozzáfűződnek e vonásához. Csak, aki jól ismerte társadalmunk rétegeinek szellemi atmoszféráját, csak az szervezhette meg sikeresen a különböző új oktatási formákat. S voltaképp a kritikai kiadások tervén való munkája is kötődik e tulajdonságához. Lehet száraz adatokkal, s lehet légkört lehelő, ihletet magyarázó tényekkel megtölteni egy-egy kötet jegyzetapparátusát, s Keresztury, kétségkívül, az utóbbit teszi maga és segíti munkatársainál elő.

S nyilván ez az érzékenysége teszi alkalmassá a művelődés legfrissebb szükségleteinek szolgálatára is. A képernyőn ezért tud élő kapcsolatot teremteni hallgatóival, a filmek özönében ezért tud eligazító tanácsot, bírálatot adni színészek, rendezők és nézőknek, s ezért tudja klasszikusaink világát színpadon úgy föléleszteni, hogy a maga korának igényeit is kielégíti, s hűséges marad a színpadra vitt auktor szelleméhez is. Ott áll be zavar nála, ahol ez a kettős egyensúly megbomlik, ahol a maga erős társadalomnevelő igényét fölébe hagyja kerekedni szerzője szellemének. Egyik Madách-átdolgozása ezért lehetett hatalmas siker, a másik csöndes tudomásul vétel.

Világszerte divat ma beszélni a könyvkultúra haláláról, s megjósolni a látásra és hallásra appelláló művészetek diadalát. Nem hiszünk az efféle jóslatokban, nem hisszük, hogy a könyvkultúrát bármi is helyettesíthetné, s azt sem, hogy a rádió, a film, a televízió meglehet a könyvkultúra támogatása nélkül. De azt be kell látnunk, hogy a társadalom minden rétegénél, kivált az ún. nagyközönségnél csakugyan hatalmas mértékben vették át ezek a szellemi közvetítésfajták a könyv szerepét. Csak üdvözölni lehet Keresztury készségét, hogy — hetven esztendősen — egyik első megtestesítője annak a tudósnak, aki, felismerve a társadalom valódi szükségleteit, nem vonakodik finnyáskodva tudását és ítéletét e nagy jövőjű szellemi területnek szolgálatába állítani.

Mert Keresztury az irodalommal való foglalkozást mindig szolgálatnak fogta fel. Ha tudósi pályájáról szólunk, meg kell ennél a kifejezésnél állnunk. Mert ez pályája gerince. Maga mondogta egy interjúban, nem volt előre kialakult életterve; azt tette mindig, amivel, belátása szerint, az adott helyzetben a legnagyobb szolgálatot tehetné nepe művelődésének. Tudósi életútja ezért szükségszerűen mutat megszakításokat és kitérőket; de sohasem mutat megszakításokat és kitérőket kötelességvállalása.

Bizonyosan nem véletlenül tért vissza életútja minden szakaszán a kötelességteljesítés klasszikusához, Aranyhoz. S ő, aki alkatát tekintve inkább tanulmányíró, mint monográfiaszerző, ezért fogott róla nagyarányú monográfiába. Azt befejezni kívánunk (sok egyéb munkája s kivirágzó költészete mellett) neki erőt, kedvet, egészséget.

Fehér Géza

(1921—1974)

Főfoglalkozása nem kapcsolta az irodalomtörténet-íráshoz, mégis nagy szorgalommal és filológiai megbízhatósággal tártta fel Vörösmarty Mihály pályájának számos eddig ismeretlen vonását. Magyar—francia szakos tanárként dolgozott, majd a Művelődésügyi Minisztériumban főelődoként, végül a Tankönyvkiadónál főszerkesztő-helyettesként a pedagógiai részlegen. Közben egymás után jelentek meg kutató munkájának eredményei: elsőnek *A bujdosók* c. dráma kritikai kiadása. Ő rendezte sajtó alá Vörösmarty korai drámáit, majd a harmincas években írottakat is. Fehér Géza a textológiai kutatásból indult el — ez volt fő területe —, s innen jutott el Vörösmarty drámai alkotásainak esztétikai értékeléséhez, amelynek első jelei kitűnő bölcsészdoktori értekezésében csillantak elő, és amely *A drámaíró Vörösmarty* c. kandidátusi értekezésnek szánt monográfiájában bontakozott volna ki, melynek egyes fejezeteit korán beköszöntött halála előtt még meg tudta mutatni nekem. Betegsége évében két magvas, újat hozó tanulmány, két Vörösmarty-dráma kritikai kiadásának sajtó alá rendezése, monográfiájának befejezése került ki tolla alól.

Olyan kutatót veszítettünk benne, akitől sokat kapott szaktudományunk és még sokat remélhetett volna tőle.

Horváth Károly

Szenci Molnár Albert és a magyar késő-reneszánsz

Ülésszak Szenci Molnár Albert születésének 400. évfordulója alkalmából

(Sárospatak, 1974. május 15—18.)

A tudományos ülésszakot a Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának és Sárospatak Város Tanácsának védnöksége alatt rendezte az MTA Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz-kutató Csoportja, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának régi magyar irodalomtörténeti tanszéke, az ELTE Bölcsészettudományi Karának magyar nyelvészeti tanszékei, a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának régi magyar irodalomtörténeti tanszéke, valamint a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának régi magyar irodalomtörténeti tanszéke.

Az ülésszak színhelye a sárospataki vár lovagterme volt.

Május 15-én délelőtt, az első ülés alkalmával *Klaniczay Tibor* elnöki megnyitója és *Tóth József*, Sárospatak Város Tanácsa VB elnökének ünnepi megnyitója után az alábbi előadások hangzottak el:

Tolnai Gábor: Szenci Molnár Albert személyisége

Henri, Meylan (Lausanne): La Genève de Béza à la fin du XVIe siècle

Maksay László: Szenc mezőváros a XVI—XVII. század fordulóján

Kovács Sándor Iván: Szenci Molnár Albert és az utazási irodalom

Kovács József: Szenci Molnár Albert Altdorfban

Téglásy Imre: Adalékok Szenci Molnár Albert fordítás-technikájához

Vásárhelyi Judit: A humanista Szenci Molnár Albert

Gyenis Vilmos: Szenci Molnár Albert a XVIII. századi hagyományban

Május 15-én délután, a második ülés keretében került sor *Bán Imre* elnökletével a délelőtti elhangzott előadások vitájára.

Május 16-án délelőtt, a harmadik ülés során, *Varjas Béla* elnöklete alatt az alábbi előadások hangzottak el:

Benda Kálmán: A magyar késő-reneszánsz eszmei és társadalmi összetevői

Wilhelm, Neuser (Münster): Der Calvinismus in Heidelberg zu Beginn des XVII. Jahrhunderts